

**Голові разової спеціалізованої вченої ради
Державного закладу вищої освіти
«Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України,
доктору наук з державного управління, професору
ОЛІЙНИК Наталії Іванівні**

ВІДГУК офіційного опонента
кандидата наук з державного управління, доцента,
доцента кафедри економічної політики та менеджменту
Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ОРЛА ЮРІЯ ЛЕОНІДОВИЧА
на дисертацію Крилова Максима Сергійовича
«Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь актуальності обраної теми дослідження

Дисертаційне дослідження Крилова Максима Сергійовича присвячене проблематиці, що має безпосереднє значення для стійкості територіальних громад, екологічної та санітарно-епідеміологічної безпеки, функціонування критичної інфраструктури та забезпечення базових публічних послуг. Сфера водовідведення в Україні перебуває під одночасним впливом багаторічного фізичного зносу мереж і споруд, тарифних та інвестиційних дисбалансів, недостатньої інституційної спроможності, екологічних викликів, євроінтеграційних зобов'язань, а після 24 лютого 2022 року – також безпосередніх наслідків воєнних дій, руйнування інфраструктури, демографічних переміщень та необхідності забезпечення автономності систем життєзабезпечення.

Актуальність обраної теми посилюється тим, що автор розглядає водовідведення не лише як технологічну або комунальну сферу, а як самостійний об'єкт публічного регулювання. Така дослідницька оптика дає змогу зосередити увагу на системі суб'єктів публічного управління, нормативно-правових, адміністративних, економічних, екологічних,

інформаційних і цифрових інструментах, механізмах тарифного та інвестиційного регулювання, ролі органів місцевого самоврядування, а також на адаптації інституційної архітектури до воєнних і поствоєнних умов.

Тема дисертації безпосередньо кореспондується з предметним полем спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», оскільки центральним предметом дослідження є не технічні технології очищення стічних вод як такі, а інструменти публічно-управлінського впливу на функціонування та розвиток відповідної сфери. З огляду на завдання відновлення України, імплементацію європейських підходів до управління міськими стічними водами та необхідність підвищення резилієнтності критичної інфраструктури обрана тема є своєчасною та суспільно значущою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Структура дисертації загалом підпорядкована меті дослідження та логіці послідовного переходу від теоретичного осмислення проблеми до аналізу сучасної практики і формування авторських пропозицій. У першому розділі розкрито сутність і принципи публічного регулювання сфери водовідведення, простежено еволюцію відповідного регулювання в Україні та систематизовано його інструменти. Другий розділ присвячено аналізу застосування інструментів у централізованому та децентралізованому водовідведенні, а також узагальненню зарубіжних моделей. У третьому розділі визначено стратегічні пріоритети, запропоновано напрями модернізації інструментарію та розроблено моделі організаційно-економічного механізму для мирного часу, воєнного стану та повоєнного відновлення.

Мета дослідження сформульована як теоретико-методологічне обґрунтування підходів та розроблення практичних пропозицій органам публічної влади щодо вдосконалення інструментарію публічного регулювання сфери водовідведення в Україні з урахуванням умов воєнного стану. Для її досягнення визначено дев'ять взаємопов'язаних завдань. Переважна більшість із них має чітке структурне відображення у підрозділах

дисертації та відтворена у загальних висновках. Позитивно слід оцінити прагнення автора забезпечити послідовність «завдання – аналітичний матеріал – авторський результат – висновок».

Методологічну основу роботи становлять історичний і логічний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний методи, аналіз і синтез, а також проєктний підхід. Інформаційною базою є нормативно-правові акти України, міжнародні документи, матеріали органів державної влади, статистичні дані, звіти міжнародних організацій і фінансових установ, а також значний масив вітчизняних та іноземних наукових праць. Застосована сукупність методів загалом є адекватною сформульованим завданням, особливо щодо історико-інституційного аналізу, порівняння зарубіжних моделей, систематизації інструментів і концептуального моделювання.

Емпіричний фундамент роботи має переважно вторинний характер та ґрунтується на документальних, нормативних, статистичних і порівняльних джерелах. Такий підхід відповідає аналітико-порівняльному та концептуально-проєктному характеру дослідження, а запропоновані автором моделі становлять науково обґрунтовані концептуальні конструкції, практична апробація яких може бути предметом подальших досліджень. Загалом наукові положення та висновки логічно випливають із проведеного аналізу, мають належне теоретичне підґрунтя і практичну спрямованість. Також слід відзначити, що сильною стороною дослідження є поєднання регуляторного, інституційного, економічного, екологічного та безпекового вимірів проблеми, а також спроба диференціювати інструменти публічного регулювання залежно від умов функціонування системи водовідведення.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Дисертація містить науково обґрунтовані положення та результати, що характеризуються науковою новизною і спрямовані на розвиток теорії та практики публічного регулювання сфери водовідведення. Автором виокремлено результати рівнів «уперше», «удосконалено» та «набули подальшого розвитку», що в цілому відповідає характеру виконаного дослідження.

До результатів, заявлених на рівні «уперше», віднесено розроблення моделі організаційно-економічного механізму публічного регулювання сфери водовідведення в умовах воєнного стану, орієнтованої на забезпечення стійкої адаптивності та безперервності надання послуг. Модель поєднує антикризове планування, адаптовану правову та ресурсну основу, оперативний моніторинг пошкоджень і потреб, а також комплекси організаційних та економічних інструментів.

Також на рівні «уперше» автором запропоновано типологію апробованих моделей публічного регулювання сфери водовідведення: економічної, басейнної, технологічної, сервісної та інтегрованої, із визначенням держав-лідерів, характерних регуляторів, цільового призначення, інструментів, джерел інвестування та можливих напрямів адаптації відповідного досвіду в Україні. Запропонований підхід до функціонального групування зарубіжних практик є змістовно продуктивним і дає змогу узагальнити різні національні моделі за домінуючими характеристиками регуляторного впливу.

До удосконалених положень автор відносить періодизацію становлення і розвитку публічного регулювання сфери водовідведення в Україні за державними пріоритетами, підхід до стимулюючого тарифоутворення та класифікацію зовнішніх факторів впливу на стабільність функціонування сфери. Крім того, подальшого розвитку набули понятійно-термінологічний апарат, систематизація інструментів публічного регулювання в межах відповідних механізмів та комплекс загальних і спеціальних принципів.

Позитивної оцінки заслуговує й те, що автор намагається надати результатам не лише описового, а конструктивного характеру, пов'язуючи їх із конкретними інструментами регуляторної політики: стимулюючим тарифоутворенням, цифровим моніторингом, механізмами фінансування, регулюванням нецентралізованих систем, підвищенням енергетичної автономності та формуванням адаптивних моделей реагування.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення результатів полягає в доведенні частини теоретичних положень до рівня пропозицій, які можуть бути використані органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час удосконалення нормативно-правового, економічного та організаційного інструментарію у сфері водовідведення.

У дисертації наведено відомості про використання результатів Міністерством розвитку громад та територій України при розробленні проєктів нормативно-правових актів у сфері водовідведення; Департаментом житлово-комунальної інфраструктури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Чернігівським інститутом інформації, бізнесу і права ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая»; Інститутом професійних трансформацій. Наявність таких напрямів апробації підтверджує прикладну орієнтацію дослідження.

Практично значущими є пропозиції щодо модернізації тарифних та інвестиційних інструментів, цифровізації публічного нагляду, регулювання нецентралізованого водовідведення, підвищення енергетичної автономності, формування резервних механізмів підтримки підприємств та адаптації систем до змін демографічного й безпекового середовища. Водночас частина таких пропозицій потребує подальшої нормативної, інституційної та фінансової деталізації перед практичним упровадженням.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення дисертаційного дослідження відображено у 19 наукових працях, з яких 11 віднесено до наукових статей, що висвітлюють основні результати дослідження, та 8 – до публікацій апробаційного характеру. Тематика публікацій охоплює понятійні та принципові засади публічного регулювання водовідведення, типологію інструментів, сталий розвиток, екологічне регулювання, інституційне забезпечення, сценарії

розвитку водної інфраструктури, стратегічні пріоритети трансформації та інші складові, безпосередньо пов'язані з розділами дисертації. У публікаціях, виконаних у співавторстві, автором окремо визначено особистий внесок. Зміст заявлених праць загалом кореспондується з тематикою дисертації та свідчить про апробацію ключових положень у науковому середовищі.

Оцінка структури, змісту та оформлення дисертації

Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та відповідних супровідних елементів. Загальний обсяг роботи становить 294 сторінки; основний текст викладено на 201 сторінці. Список використаних джерел містить 420 найменувань, у тому числі значний масив іноземних джерел. У роботі подано 45 таблиць і 20 рисунків. Назва дисертації загалом адекватно відображає її предмет і фактичний зміст. Предмет дослідження – інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні – прямо відповідає назві роботи. Об'єкт сформульовано ширше, як суспільні відносини, що виникають у процесі публічного регулювання функціонування та розвитку сфери водовідведення в Україні, що є прийнятним для міждисциплінарного характеру дослідження. Внутрішня структура трьох розділів є логічною. Текст дисертації в цілому виконано в академічному стилі й оформлено відповідно до усталеної структури дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Крилова М. С. в цілому та визнаючи наукову і практичну значущість одержаних результатів, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. У теоретичній частині дисертації (с. 70–71) автор послідовно виходить із багатосуб'єктної природи публічного регулювання сфери водовідведення та поряд з органами державної влади й органами місцевого самоврядування відносить до його суб'єктів громадян, громадські

організації, асоціації, об'єднання, рухи та інші інститути громадянського суспільства. Водночас у запропонованій моделі організаційно-економічного механізму публічного регулювання сфери водовідведення в мирний час (с. 200) суб'єктний склад представлено переважно центральними органами виконавчої влади, НКРЕКП та органами місцевого самоврядування, тоді як громадськість фактично виконує функцію формування суспільного запиту та зворотного зв'язку. З огляду на сформоване самим автором теоретичне розуміння публічного регулювання, на мою думку, доцільно було б чіткіше визначити місце інститутів громадянського суспільства безпосередньо в суб'єктній структурі запропонованого механізму або обґрунтувати інший характер їх участі в ньому. Це забезпечило б більш повну відповідність між теоретичними положеннями першого розділу та авторською моделлю, представленою у третьому розділі дослідження.

2. У третьому розділі дисертації автор обґрунтовує доцільність розширення цифрового інструментарію публічного регулювання сфери водовідведення, зокрема запровадження публічних інформаційно-аналітичних платформ, ГІС-технологій, цифрового моніторингу та електронного обліку діяльності у сфері нецентралізованого водовідведення. Позитивно оцінюючи спрямованість таких пропозицій на підвищення прозорості та контрольованості відповідних процесів, вважаю, що додаткового обґрунтування потребують організаційно-економічні умови їх практичного впровадження на місцевому рівні. Зокрема, доцільно було б більш детально визначити механізми адаптації малих приватних операторів нецентралізованого водовідведення до нових цифрових вимог, можливість поетапного їх запровадження, а також інструменти запобігання надмірному регуляторному та фінансовому навантаженню на суб'єктів господарювання, особливо у сільських та фінансово менш спроможних територіальних громадах.

3. У контексті врахування демографічних змін і значного скорочення чисельності населення в окремих територіях автор пропонує створення стратегічного резерву у формі «компенсаційного фонду» для підтримки

критичної спроможності підприємств водовідведення у депресивних регіонах, що зазнали суттєвого демографічного відтоку. Така пропозиція є актуальною з огляду на необхідність забезпечення безперервності надання життєво важливих послуг незалежно від змін чисельності споживачів. Водночас механізм функціонування запропонованого фонду в дисертації представлено переважно на концептуальному рівні. На мою думку, доцільно було б конкретизувати можливі джерела його формування, суб'єкта адміністрування, критерії визначення підприємств або територій, які можуть претендувати на підтримку, принципи та умови розподілу фінансових ресурсів, а також механізми контролю за ефективністю й цільовим характером їх використання. Така деталізація посилила б практичну реалізованість запропонованого автором інструменту.

4. Певного уточнення потребує співвідношення визначених у третьому розділі стратегічних пріоритетів розвитку публічного регулювання сфери водовідведення. У підрозділі 3.1 (с. 157–173) автор обґрунтовує п'ять ключових стратегічних пріоритетів: гармонізацію законодавства та інституційну перебудову за європейським зразком; перехід до стимулюючого економічного регулювання; технологічну трансформацію та енергетичну автономність; розвиток публічного регулювання нецентралізованого водовідведення; цифровізацію публічного нагляду та екологічний моніторинг. Водночас при побудові організаційно-економічного механізму на с. 194–195 як п'ять пріоритетів стратегічного розвитку визначено вже тарифний, цифровий, інституційний, стимулюючий та громадський вектори. У висновках до третього розділу (с. 206–207) відповідна система знову представлена в дещо іншій редакції: інституційна перебудова, стимулююче регулювання, циркулярна трансформація, регулювання нецентралізованого сектору та цифрова інтеграція. На мою думку, змістовна близькість зазначених положень є очевидною, однак доцільно було б чіткіше уніфікувати їх термінологію або розмежувати стратегічні пріоритети та

функціональні вектори реалізації запропонованого механізму, показавши логіку їх взаємозв'язку.

Водночас підкреслю, що наведені зауваження мають здебільшого дискусійний і рекомендаційний характер, стосуються окремих аспектів внутрішньої узгодженості авторських конструкцій, а також логіки їх практичної реалізації у межах авторської концепції та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, його наукову новизну та практичну спрямованість.

Загальний висновок

За результатами аналізу дисертації Крилова Максима Сергійовича «Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні» вважаю, що робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено конкретне наукове завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та розвитку наукових положень щодо інструментів публічного регулювання сфери водовідведення, аналізі практики їх застосування та розробленні конкретних пропозицій щодо вдосконалення відповідного інструментарію з урахуванням воєнних, євроінтеграційних та відновлювальних викликів. Зміст дисертації відповідає її назві та предмету дослідження, а отримані результати за своїм характером відповідають предметному полю спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Робота містить наукові положення, що характеризуються науковою новизною, має теоретичне та практичне значення, а її основні результати – відображено у наукових публікаціях здобувача. Висловлені у відгуку зауваження не ставлять під сумнів досягнення мети дослідження, обґрунтованість основних наукових результатів та загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, враховуючи належний науково-теоретичний рівень дослідження Крилова М. С. «Інструменти публічного регулювання сфери водовідведення в Україні», наукову новизну, практичне і теоретичне значення отриманих наукових результатів, вважаю, що дисертація відповідає

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Крилов Максим Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії (PHD) за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Доцент кафедри економічної політики та менеджменту
Навчально-наукового інституту
«Інститут державного управління»
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна,
кандидат наук з державного управління,
доцент

Юрій ОРЕЛ

20
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

Handwritten signature and initials